

ВЕСЕЛА
ВАСИЛИЯ

НАСЛЕДСТВОТО

Лексикон®

Издателството за българска литература

През всичките тези години, когато трябваше да изрази чувствата си, Алба винаги бе предпочитала да мълчи. Не защото не искаше другите да знаят за тях – тя бе убедена, че всяко преживяване се изписва красноречиво върху продълговатото ѝ скулесто лице с обла женствена брадичка. Просто не умееше да обясни с думи какво ставаше вътре в нея и се страхуваше да говори за това. Сякаш някой заключваше душата ѝ с катинар и тя отчаяно обикаляше наоколо, дърпаше тревожно стоманените му халки, мъчеше се да отключи, но нито един от ключовете, с които разполагаше, не пасваше на ключалката. Пък и навремето баба ѝ, достолепна жена, вече прегърбена от тежестта на годините, но разсъдлива и силна по дух, все ѝ повтаряше: „Мълчанието е злато. Търпението е спасение“. Алба никога не си бе задавала въпроса дали да вярва на тези утаени с векове мъдрости, или да ги поставя под съмнение. Те се настаняваха ненатрапчиво в сърцето ѝ, но, изглежда, постепенно вършеха своята работа. Можеше да се каже, че в резултат на това хората я познаваха слабо, и то предимно като човек, готов повече да слуша и по-малко да говори – качество, изключително ценно в днешните времена.

Сега Алба седеше върху един стар кашон, пълен с непотребни вещи, и от очите ѝ се стичаха горчиви сълзи. Не намираще думи, за да си обясни какво се случваше в момента. Бе останала съвсем сама на света, нещо, за което никой никога не е готов въпреки презумпцията, че такива

събития са неизбежни. В душното таванско помещение се процеждаха пестеливи ивици светлина и в прозрачните им жълтеникави полоси се виеха рояци ситен прах. Тук от много години не бе стъпвал човешки крак. Тази стара къща, пазеща детските ѝ спомени, носеше на гърба си миналото на няколко поколения, техните радости и вълнения, мъката от преживените нещастия. По белите стени, чиято мазилка на места вече бе започнала да пада, човек сякаш можеше да прочете умората от тежкото монотонно ежедневие, примесено с простичкото щастие от задружния някогашен живот и удоволствието да го споделяш с близки на сърцето ти хора. Тази къща пазеше ревниво неосъществените тайни копнежи, среднощни блянове и крилати мечти на бившите си обитатели, чиито безплътни призрания – дори след толкова години – продължаваха да бродят наоколо.

Алба се надигна изведнъж, издърпа кашона, развърза сърчно дебелия канап и надникна вътре. Не че търсеше нещо. Просто искаше да види какво бе останало тук толкова години, достатъчно важно, за да бъде запазено, и достатъчно непотребно, за да минат без него. Лъхна я специфичната миризма на стара хартия: овехтели тетрадки, бележници, нагънати листове и детски рисунки, страници от вестници и списания, подредени в стройни купчини. Алба установи, че повечето носеха нейния неуверен почерк на ученичка в основното училище. Може би друг път щеше да прояви по-голям интерес и да си припомни онези времена, но сега това ѝ бе безразлично. Вероятно майка ѝ е подготвила кашона за рециклиране, а после, изглежда, не е намерила време да довърши започнатото.

Майката на Алба бе работлива жена, обичаше реда и мразеше старите вещи, затова периодично се освобождаваше от тях. Казваше, че пречели да се върви напред и задръствали съзнанието на човека.

– Трябва да умееш да започваш начисто, Алба – често повтаряше тя, изхвърляйки безмилостно остарелите ѝ дрехи, с които тя не искаше да се раздели. – Времената се менят и хората също. Разчисти старото, за да направиш място за новото.

Това безспорно бе мъдра приказка, но Алба не възприемаше думите ѝ по този начин. Дребна на ръст, слаба и подвижна, майка ѝ изглеждаше по-скоро като дете, нуждаещо се от грижи, отколкото като възрастен отговорен родител. Горчивата истината е, че Алба никак не я познаваше. Като малка бе израсла на село и дълго се боеше от тази чужда непозната жена, нахлуваща със смесица от въодушевление и напрежение в капсулираното отгъпкано пространство между нея и баба ѝ. Неприятно ѝ е да го признае, но си беше така – Алба чакаше с нетърпение заминаването на майка си и бе благодарна, че срещите им са толкова кратки. Двете се събраха чак когато се наложи да постъпи в гимназията, понеже в селото нямаше средно училище. Алба много се страхуваше от този момент, но с облекчение установи, че се налагаше да се виждат само вечер, когато изминалият ден е поставил отгоре им клеймото на умората и раздразнението. Бързината да разменят няколко нищо незначещи думи, оттегляйки се всяка в собствения си свят, решаваше нещата. Тя приемаше подобни отношения за нормални и дори се чувстваше благодетелствана, защото повечето от връстниците ѝ не преставаха да се оплакват от родителите си. А Алба можеше да прави каквото си иска – майка ѝ не реагираше, освен ако не се случеше нещо неприятно, за което да я уведомят. Но Алба беше свита, необщителна и непопулярна сред съучениците си, спазваше реда, така че подобна намеса не се оказва необходима.

Тя въздъхна, гледайки с невиждащи очи изсипания на пода кашон с непотребна хартия, и си помисли, че съдържанието на живота ѝ дотук по някакво стечение на обстоятелствата

приличаше на него. Старо и вече негодно, сякаш предназначено за друг, то бе попаднало в нейния свят случайно и останало там без никаква съпротива от нейна страна.

Каква искаше да бъде тя? Все още не можеше да си отговори на този въпрос. Нима не желаше да срещне мъжа на мечтите си и да се омъжи? Разбира се, ала не знаеше какъв е мъжът на мечтите ѝ, нито къде да го намери. Нима не търсеше добре платена и интересна работа? О, да, но все още не можеше да разбере накъде я тегли сърцето. Израсла на воля в полите на живописно планинско село, Алба се нуждаеше от пространство и свобода, каквито големият, жаден за хора, град не предоставяше. Вместо да освобождава, той заробваше човека. Насърчаваше неговата анонимност и го принуждаваше да крие своята самоличност, ограничаваше и потискаше, вместо да предизвиква полета на мисълта и въображението. Ала животът в обезлюдените села при сегашните условия е труден и да изкарва прехраната си там за нея бе невъзможно. Клеймото на града умело я притискаше към себе си, както е притискало поколения преди нея и никой не успяваше да му противостои.

Алба тръсна глава да прогони тия объркани безрадостни мисли, но не успя. Бе изключително чувствителна и хората, вкопчени единствено в себе си, я плашеха и нараняваха. Може би пък тя да не успяваше да намери онзи, който се интересува от нея истински, защото не знаеше какво на свой ред щеше да му даде, седнала върху кашона с непотребния си живот и с още по-непотребното си бъдеще.

Тя се изправи решително, измъчена, че се поддава на тези ужасни настроения, натика съдържанието на кашона обратно и потътри с усилие огромния книжен вързоп към вратата на тавана.

С лице към залеза, осветил с неповторими багри изумруденото небе, Алба наблюдаваше как лумналите пламъци на огъня ближеха прозрачния въздух и оставяха след себе

си лек омайващ дим, който бързо се разтваряше в пространството. Наблюдаваше как хартиените отпадъци на миналото ѝ се стопяваха за миг и от тях оставаше само купчина сива пепел. Изненада се, когато разбра колко бързо е успяла да заличи непотребните страници на досегашното си съществуване. Всичко на този свят е временно, каза си. Особено животът. Нищо не е дадено веднъж завинаги, макар да изглежда така. Все пак майка ѝ беше права.

И тогава от дъното на празния кашон изпадна дебела стара книга с твърда черна подвързия и продълговат златист кръст на корицата. Тя разлисти небрежно страниците, пламъците осветяваха пожълтялата им повърхност и езиците им подскачаха немирно по бледите полета. Вече се спускаше здрач, слънцето току-що бе залязло зад хребета. Алба с усилие се вирираше в гладките потъмнели листа, стори ѝ се, че буквите се движеха и написаното се разпадаше в мига, в който успяваше да го фокусира. Илюзията продължи и тъй като напоследък очите ѝ бързо се уморяваха, остави книгата настрана, накъса кашона на парчета и го хвърли в огъня.

Сега, когато всичко ненужно е заличено, какво ѝ предстоеше занаят? Никой никога не я беше учил какво да прави с живота си. И което беше още по-лошо – никой никъде не предлагаше такова знание.

* * *

Алба се загледа в почернелия парапет на стария дървен чардак, увиснал върху предната част на къщата, и се питаше доколко предците ѝ в действителност са предначертали живота на своите потомци. Често връзката между поколенията не можеше да се види с просто око и дори при внимателно вглеждане бе трудно да се открие.

Баба ѝ, неизвестна никому селска жена, чийто мъж е починал неприлично рано, беше велика посвоему. Тя умееше

всичко – да отглежда животни и растения и да приготвя храна, да цепи дърва, да белосва къщата и да поправя възникналите повреди, да стриже овце, да преде вълна, да тъче, да плете и да шие, да се грижи за деца и какво ли още не. Отгоре на това бе достатъчно образована за времето си и способна да се осланя на мъдростта, на която се крепеше животът. Притежаваше изумителната способност да оцелява и да тика напред хората около себе си. Колко жени днес биха могли да се похвалят с подобни умения? Дори само едно от тях бе достатъчен повод за гордост. И Алба, нейната внучка, не можеше да се сравнява с баба си. Вярно, знаеше много неща, но те ѝ се струваха безполезни и връзката им с реалния живот ѝ убягваше. Не че искаше да се връща в миналото, знаеше, че всичко изглежда така поради дистанцията на времето и понеже някогашният живот е бил много по-семпъл и спонтанен. Но едно беше сигурно – тогавашното интуитивно знание бе напълно и безвъзвратно загубено. Престанало е да тече във вените на днешните хора. И ако по някаква случайност някой се докоснеше до него, то му изглеждаше архаично и го отминаваше, а повечето изобщо го отричаха.

Потънала в кристалната тишина на селската нощ, Алба разгърна за втори път през този ден книгата с твърда черна подвързия, която намери на дъното на кашона. Отново видя как поредиците от букви преминаваха пред очите ѝ като на парад и потъваха неизвестно къде. На тяхно място веднага се появяваха нови, за да изчезнат по същия начин. Закръглената луна премрежваше погледа ѝ, трепкайки като миглите на срамежлива девойка, пристъпваща плахо към своя жених. Алба разтри умореното си чело и затвори страниците, решена да се върне към тях по-късно, когато влезе вътре – там, макар и слаба, електрическата крушка осигуряваше повече светлина.

Ослуша се, до ушите ѝ долитаха само звуците на щурците и мързеливият далечен лай на събудено куче. Какво щеше да

прави оттук нататък? Защо хората смятаха, че да живееш е просто и естествено, без да е необходимо да се полагат усилия за това? Ето че тя сама не знаеше накъде да върви. Осъзнаваше, че свободата да не зависиш от нищо и от никого бе на път да се окаже не привилегия, а тежко бреме.

Иначе бе много по-лесно. Жалоните на семейните връзки задаваха посоката и не се изискваше друго, освен да бъдат следвани. Те заплитаха потайна коварна мрежа от отношения и зависимости, в която човек внезапно се оказваше във-лечен и един ден разбираше, че не е възможно да се отклони, без да заплати висока цена. Неписаните правила, идващи от кръвта на предците, изглеждаха неумолими и всеки опит за пренебрегването им предизвикваше емоционални сътресения. Затова хората предпочитаха да стоят в предварително предначертания коловоз и така неусетно започваха да вярват, че в това се състои животът. Подобни връзки ги крепяха да не потънат, те замъгляваха картината и притъпяваха острите ръбове на битието.

Сега мрежата, изтъкана от предците на Алба, лежеше разкъсана и захвърлена като ненужна вещ на тавана на времето и разкриваше неумолимата истина: в крайна сметка всичко зависеше единствено от самата нея и от никой друг. И щом ѝ липсваше знание, беше длъжна да го открие, независимо колко дълго щеше да го търси. Просто трябваше да започне отнякъде. Може би щеше да разбере откъде, след като се събуди, защото утрото винаги е по-мъдро от вечерта.

Алба влезе в къщата и докато бавно преглъщаше останалия от сутринта сух сандвич, отново разгърна старинната книга, чиито букви все така продължаваха да подскачат неустойчиво върху страниците и да се разбягват веднага щом се опиташе да ги фокусира. В миг ѝ се стори, че принадле-жаха към неизвестен език, но това бе само мимолетно мярнала се мисъл, отлетяла набързо в пространството. Макар върху кориците да липсваше надпис, Алба бе убедена, че

държи в ръцете си оцеляло през годините старо издание на Библията, може би поради кръста отпред или поради някакво невидимо странно излъчване. Хрумна ѝ мисълта, че в далечните времена Библията е била единственият писмен източник, от който хората са черпели познание за света. То е достигало до тях посредством разказите на свещениците и е било достатъчно за човешкото оцеляване векове наред. Ала днес науката отдавна бе заляла света. Онова познание, избутано в ъгъла на културната цивилизация и отречено от повечето хора, вече не струваше нищо. Алба никога не бе чела дори страница от тази свещена книга, нито някога бе вярвала, че ще прояви към нея дори нищожен интерес. Не че е атеистка, ала религията беше далече от нейния двадесет и четири годишен ум, привикнал към парадигмите на модерния свят.

Дали пък в тези стари писания нямаше да намери онава, което търсеше? Тази внезапна мисъл я окрили и тя заспа отведнъж, повалена от умората на деня, донесъл ѝ окончателната раздяла с последния жив представител на нейното минало. Днес беше погребала майка си.

* * *

Смрачаваше се. Тишината го притискаше като воден камък и в опита да се изтръгне от ноктите ѝ слабото му жилаво тяло се мяташе като риба на сухо, без да може да си намери място. Юлиан ненавиждаше тези моменти на самота. Коварните им пипала ловко и бързо го обгръщаха и му причиняваха мъчителна физическа болка. Не че толкова обичаше хората, даже напротив, те му се струаха досадни с незначителните си, раздути до небето проблеми, несигурни като топящ се сняг и хлъзгави като ледена пързалка, така че той бе предпазлив и изобщо не им се доверяваше. Ала за сметка на това те запълваха успешно зейналата в гърди-

те му празнина и създаваха жизнено необходимата илюзия, че е част от нещо по-голямо и значимо. И около тази ос се въртеше калейдоскопът на живота му. Така се подхранваше усещането му, че всичко вървеше напред и му носеше така желаното, с нищо незаменимо успокоение. В редките случаи като сегашния, когато по стечение на обстоятелствата дупката в душата му зейваше, безпокойството бързо го изпълваше и докарваше тази непоносима болка. От нейните убийствени пристъпи му идеше да вие на глас, точно както се чувстваше в момента.

Юлиан се изправи и започна да обикаля напред-назад в тясното сумрачно пространство на стаята, питайки се как ще прекара вечерта и приближаващата безкрайна нощ. Спаруженият въздух със сладникав остатъчен мирис на сушени плодове и изоставена старина дълбоко го отвращаваше. В това забравено от света селище нямаше нормален човек, само едва кретаци старци, като че съществуващи в друга епоха, обзети от непрестанна сънна дрямка. Обхватът на телефона му се губеше постоянно и опитите да се свърже с някого, за да убие в разговори част от оставащото време, завършваха с неуспех. В тази запустяла, необитавана къща електричеството бе изключено и нямаше дори телевизор, защото няколко пъти са я навестявали крадци и собственикът ѝ – един от неговите многобройни познати, е престанал да държи тук подобни вещи.

Как би могъл да предположи, че новият, наскоро закупен модерен джип ще го предаде така коварно? Надяваше се да свърши работата си за деня и привечер да потегли към града, където само след около час го очакваше уютен ресторант, с резервация за двама и легло в луксозния четиризвезден хотел с прекрасен изглед към планината. Алекса, чиито планове също се провалиха, вече пътуваше нацупено обратно към столицата и повече не отговаряше на позвъняванията му. Не че го беше грижа, тя бе една от многото, просто щеше

да бъде добър заместител на жестоката болка, разкъсваща в момента гърдите му. И тъй като пристъпите ѝ се усилваха, Юлиан отчаяно подаде глава през прозореца, който по чудо се отвори без проблем, и се загледа в пространството. Мислите му запрескачаха като немирни катерици от клон на клон и загризаха живота му, отхапваха по малко и го изплюваха, без да го сдъвчат достатъчно, бързайки за още. Така беше – времето си минаваше, а той – в синхрон с мислите си – скачаше от ден в ден, благодарен, че е запушил успешно пропастта в душата си, но можеше ли това да продължава вечно? Или някога все пак късметът щеше да го изостави? И тогава, както в тази случайна вечер, неусетно да се озове в празнотата, където болката щеше постепенно да го надвие и да удържи дълго чаканата победа.

Какво му липсваше, какво докарваше до главата му тези необясними пристъпи на тъга и защо не можеше като останалите просто да си живее живота? Може би защото всичко му се струваше нестабилно и изменчиво, като пенливите води на поток, изчезващи в миг, като непознатата птица, кацнала за момент върху перваза на времето. Истината бе, че той не вярваше в нищо – нито в себе си, нито в работата си, нито в хората, нито в бъдещето, нито в знанието, нито в чувствата, нито дори в онова, което виждаха очите му. Животът му изглеждаше коварно свлачище, същото, каквото днес без малко не го отнесе в пропастта, когато реши да се разходи наоколо в желание да убие оставащото време.

Нощта настъпваше бързо, лекият приятен вятър охлади за малко пламналата му кожа и той се почувства по-добре. Срещу него плахо шумоляха клоните на ранна ябълка, пълна със ситни, пращящи от сок плодове. Гладката им зеленикава повърхност грееше на отразената светлина от блесналата в небето пълна луна. Внезапно му хрумна, че тук някога може и да е било приятно да се живее, ала сега е просто забравено от Бога място.